

PERSPECTIVE MODERNE ÎN ABORDAREA STRATEGIILOR DE INSTRUIRE

**Prof. Înv. Primar Zamfir Liliana,
Școala „Constantin Brâncuși”-Medgidia, Jud. Constanța**

Mult timp, învățământul românesc a promovat asimilarea de cunoștințe, fără a urmări neaparat, funcționalitatea lor. Aceste cunoștințe se dobândeau, de cele mai multe ori, cu ajutorul memoriei mecanice, pentru a face față unei situații de moment, fără ca în perioada următoare să se regăsească, în situații practice, să fie valorificate și introduse în competențele dobândite de elev.

Noul curriculum se bazează pe realitatea educațională a vârstelor mici. După noile orientări, ceea ce se promovează acum este flexibilitatea programului instructiv-educativ, cu scopul de a crește calitatea educației la acest nivel de vârstă.

Cea mai bună instruire este cea care se bazează pe experiența și cunoștințele anterioare, învățarea nefiind produsul izolat al pașilor predării, ci este efectul cumulativ al predării, al efortului depus în asimilare ca tip de activitate de învățare. „Instruirea și învățarea au o natură participativă: rezultă dintr-o acțiune în care se transmit, se compară și se modifică valori și în care se reorganizează structurile aflate în interacțiune socială, conștientă și transformatoare” (H. Gardner, „Mintea disciplinată”).

Același H. Gardner arată că o educație pentru toate ființele umane nu poate avea succes dacă nu avem căi de a proba ce s-a înțeles și ce s-a interpretat greșit. Și numai la gândul că „venim pe această planetă doar o dată, să profităm deci, pe cât posibil, de această scurtă apariție și să încercăm să devenim cetățeni ai lumii „culți, disciplinați”, capabili să gândim în mod critic, creator, să avem „cunoștințe dintr-o varietate de culturi”, să fim capabili să participăm „activ la discuții noi și descoperiri și noi și variate” și să fim, dornici să ne asumăm riscul propriilor convingeri”. El arată că cea mai importantă calitate a unui om care instruieste pe altul este aceea că „trebuie să fie el însuși o persoană care învață. Dacă și-a pierdut capacitatea sa de a învăța, nu mai are ce căuta în tovărășia celor care și-au păstrat-o pe a lor”.

Procesul de învățare trebuie să fie centrat pe elev, pornind de la ideea unei învățări cât mai naturale, în acord cu experiențelor traversate de acesta în viața cotidiană. Astfel, procesul învățării trebuie să vizeze întreaga personalitate a copilului, educația utilizând metode care să se adreseze atât laturii cognitive, cât și celor afective și motorii.

Conținuturile învățării nu trebuie să mai fie abordate separat, ci să fie integrate în structurile asimilate anterior, devenind astfel un tot unitar. Noțiunea de integrare utilizată în practica pedagogică conduce la eforturi sporite ale cadrelor didactice, în ceea ce privește planificarea programului instructiv-educativ, de la nivel general, până la structura particulară a acestuia, care este lecția sau activitatea. Structura flexibilă a conținuturilor conferă cadrelor didactice libertatea de decizie cu privire la tipurile de conținuturi pe care le abordează în activitățile cu elevii și o autonomie în privința metodologiei de propunere a acestor conținuturi.

Procesul învățării se organizează acum în cadrul domeniilor experiențiale: domeniul știință, domeniul om și societate, domeniul limbă și comunicare, domeniul estetic și creativ, domeniul psihomotric.

Abordarea educațională propusă de programa școlară se orientează asupra folosirii metodei proiectelor tematice de grup, selectate, proiectate și elaborate în care metodele activ-participative, brainstorming-ul, lucrul în echipă și acțiunea directă a copilului cu mediul, sunt mijloacele de bază ale procesului de instruire.

Contrar practicilor tradiționale amenințate să cadă, fie într-o individualizare excesivă a instruirii, fie într-o socializare exagerată a învățării, învățământul modern caută să ajungă la îmbinarea armonioasă a acestor două aspecte: să păstreze un echilibru între munca individuală și lucrul în grup, să ajungă la o echilibrare rezonabilă a experiențelor dobândite individual cu cele câștigate în grup, să

îmbine învățarea individuală și independentă cu învățarea interdependentă, prin cooperare sau colaborare, să asocieze exercițiul individual exercițiului interacțiunii cu ceilalți.

Strategia este „arta de a conduce către o victorie finală”! Orice cadru didactic, înainte de a iniția un proiect pune la punct un plan de acțiune, studiind „ansamblul variabilelor care intră în discuție” pentru obținerea „victoriei”. Cadrul didactic întreprinde seturi de activități și componente identice la nivelul proceselor de instruire, orientând, în final, întreprinderea didactică înspre maximum de rezultate educaționale. Noțiunea de strategie a fost introdusă din nevoia de a găsi o alternativă practicilor tradiționale utilizate în învățământ. Strategiile de instruire pot fi identificate în funcție de anumite criterii:

-după domeniul activităților instructionale predominante (strategii cognitive, psihomotrice, afectiv-motivaționale, combinatorii);

-după logica gândirii (inductive, deductive, analogice, transductive, mixte);

- după gradul de structurare a sarcinilor de instruire (algoritmice, semi-prescise, euristice);

Construirea unei strategii se situează în contextul definit de variabile specifice unei situații de instruire. Capacitatea cadrului didactic de a exploata la maximum resursele materiale, psihologice, educaționale de care dispune o situație instructivă reprezintă un element de mare forță al personalității manageriale a cadrului didactic, al stilului său educațional.

Încercând să se realizeze o sinteză a principalelor studii referitoare la structura strategiilor de instruire, concluziile la care s-a ajuns s-au organizat în jurul unor puncte de sprijin.

Metode de instruire

Noțiunea de metodă include patru elemente: punct de plecare, punct final, subiectul acțiunii și obiectul asupra căruia se răsfrânge acțiunea. Clasificarea metodelor de instruire după criteriul sursei cunoașterii arată existența a trei mari grupe de metode: *metode de comunicare*, *metode de exploatare a realității și metode de acțiune*.

1. *Metodele de comunicare* se pot distribui în următoarele tipuri de metode:

a) *Metode de comunicare orală* subclasificate în: *metode expositive* (descrierea, explicația, demonstrația teoretică, informarea, conferința-dezbatere, etc.), *metode interogative* (conversația euristică, discuțiile în grup, dezbateră, discuția-dialog, consultația în grup, etc.) și *metoda problematizării* (de instruire prin rezolvări de probleme);

b) *Metode de comunicare scrisă* (munca utilizând manualul sau cartea, analiza de text, informarea, documentarea, etc.);

c) *Metode de comunicare oral-vizuală* (instruirea prin filme, cu ajutorul transmisiilor televizate, prin tehnicile video, pe bază de înregistrări sonore, etc.);

d) *Metode de comunicare interioară- reflecția personală* (meditația) și experimentul mintal, mijloace de instruire.

2. *Metodele de explorare organizată a realității* se pot împărți în două subgrupe principale, în funcție de caracterul acțiunii explorării:

a) *Metode de explorare directă a realității*, în esență metode de învățare prin cercetare, prin descoperire, așa cum sunt: observația sistematică (independentă sau dirijată), experimentul, cercetarea documentelor și relicvelor istorice, studiul de caz, studiile comparative, elaborarea de monografii, explorarea prin coparticipare la evenimentele vieții cotidiene, etc. .

b) *Metode de explorare indirectă a realității* (bazate pe contactul cu substituții obiectelor și fenomenelor reale), dintre acestea făcând parte metodele demonstrative și metoda modelării (studierii pe modele).

3. *Metode bazate pe acțiune (metode practice)*:

a) *Metode de acțiune reală* din care fac parte metoda exercițiului, a lucrărilor practice, a lucrărilor de atelier, activități creative, elaborarea de proiecte, acțiuni de muncă productivă, etc..

b) *Metode de acțiune simulată sau fictivă* (metode de simulare), dintre care pot aminti jocurile de simulare (interpretarea de roluri), jocurile didactice, învățarea dramatizată, etc. .

În activitățile pe care le-am organizat am folosit cu succes jocul de rol, metodă ce se bucură de multă popularitate, fiind utilizată în activitatea educațională interactivă, ea stimulează improvizația și adaptarea permanentă a comportamentului propriu, trezește emoții și sentimente, putând fi concepută astfel încât să simuleze situații din viața reală. Am utilizat această metodă la limba și literatura română, istorie, ed. civică, etc., punându-le la încercare elevilor priceperea de a rezolva probleme, de a stimula manifestarea unor competențe de lider. Am avut grijă să creez un climat care să-i facă încrezători în propriile puteri, să se poată exprima liber, etc. La lecția „Dumbrava minunată” am ales un scenariu simplu, cu patru personaje. Copiilor le-a plăcut foarte mult, fiind obligată să permit și altor grupe de elevi să joace. Jocul s-a desfășurat cu interpretări variate, în funcție de capacitățile copiilor, de spontaneitatea lor. Ceilalți au avut datoria de a urmări limbajul verbal și nonverbal al actorilor. Am intervenit atunci când au întâmpinat ei greutăți, reorientându-i în funcție de scopul jocului. La sfârșitul jocului copiii au purtat discuții referitoare la felul fiecăruia de a interpreta rolul, au tras concluzii și au enunțat opinii. Le-am cerut copiilor să caute articole din reviste, ziare, de pe internet, articole ce tratează diferite aspecte controversate sau situații conflictuale din viața socială. Copiii au citit articolul găsit, au identificat situația conflictuală, apoi fiecare și-a asumat un rol pe care l-a interpretat. Folosirea acestei metode cu un potențial deosebit la nivelul activării și implicării elevilor printr-un stil didactic permisiv, care să încurajeze dialogul, comunicarea și exprimarea fără opreliști și să stimuleze gândirea critică și creativă trebuie să reprezinte o constantă educațională a activității centrate pe elev.

Ca o metodă alternativă de evaluare am folosit portofoliul, deoarece deține un potențial mare de dezvoltare cognitivă. Portofoliile au fost realizate prin culegerea rațională a lucrărilor elevilor, care au dezvăluit efortul, progresul și performanțele lor în timp. Întrucât îi implică pe elevi ca participanți la propria instruire, portofoliul a devenit una dintre formele de evaluare și de învățare cele mai autentice, mai populare și mai eficiente, lucru pe care l-am constatat în cariera mea. Copiii au realizat portofolii la majoritatea disciplinelor, adunând informații din diferite surse. Am cerut copiilor să autoevalueze portofoliile realizate cerându-le să arate care este obiectivul urmărit și conținutul portofoliului. Am observat o evoluție la elevi și dorința de a citi, de a căuta, de a se informa pentru a ști mai mult.

Bazându-mă pe teoria cu privire la natura inteligenței formulată de Howard Gardner am încercat să-i fac pe elevii mei să învețe cum se învață. Această Teorie a Inteligențelor Multiple arată că inteligența nu trebuie concepută ca un construct unidimensional, ci ca o serie de șapte inteligențe independente. Această teorie ne impune nouă, educatorilor, să recunoaștem și să educăm o gamă largă de talente și abilități. Reușind să descopăr la fiecare elev ce talente și abilități are, am încercat să dezvolt aceste talente ale lor. Am aplicat Teoria Inteligențelor Multiple la istorie, la lecția de recapitulare „Strămoșii noștri” astfel:

Am împărțit clasa în grupe de câte doi elevi astfel încât să corespundă grupelor de inteligență, împărțind sarcinile în funcție de talentul și abilitatea fiecărei perechi.

1. *Inteligența verbal-lingvistică* (cea care implică un limbaj perfecționat, permițând elevului să folosească limbajul pentru a-și aminti informația):

Realizați o scurtă poezie folosind următoarele cuvinte și expresii: câmpii mănoase, femei harnice, pricepuți, bărbați, Dacia, Traian, Decebal.

2. *Inteligența logico-matematică* (cea care constă în abilitatea de a detecta căile, mijloacele de a raționa deductiv și de a gândi logic, fiind asociată, uneori, cu gândirea științifică și matematică):

Compuneți o problemă folosind date referitoare la daci și romani

3. *Inteligența vizual-spațială* (se referă la abilitatea elevului de a manipula și crea imagini mentale pentru a rezolva problemele) :

Localizați pe harta Daciei capitala Daciei, locul pe unde Traian și armata sa au pătruns în Dacia, localitatea unde, la comanda lui Traian s-a ridicat monumentul Trophaeum Traiani.

4. *Inteligența muzicală* (capacitatea de a recunoaște și a compune fragmente muzicale, tonuri și ritmuri) :

Ce cântec, dintre cele învățate, corespunde lecției de astăzi? Cântați o strofă din acesta.

5. *Inteligența corporal-Kinestezică* (capacitatea de a folosi abilitățile mentale coordonate cu mișcările corpului):

Mimați o luptă între un dac și un roman.

6. *Inteligența intrapersonală* (abilitatea de a înțelege propriile trăiri și motivații):

Menționați cărei ramuri a strămoșilor noștri (geto-daci și romani) ați dori să-i corespundeți. Motivați de ce ați ales această ramură.

7. *Inteligența interpersonală* (abilitatea de a sesiza și de a evalua cu rapiditate stările, intențiile, motivațiile și sentimentele celorlalți):

Realizați o conversație între Traian și Decebal, prin care Traian încearcă să-l convingă pe Decebal să i se supună.

Pe tot parcursul activității am observat că elevii au fost incitați să răspundă cât mai complet sarcinilor primite, reușind să consolideze cunoștințele din această unitate de învățare. Această teorie mi-a întărit convingerea că nu toți elevii sunt înzestrați verbal sau matematic, dar pot avea talente în alte domenii, cum ar fi muzica, relațiile spațiale sau cunoașterea interpersonală.

Altfel, educația este un proces dificil care îmbină știința și intuiția, experiența și spontaneitatea, este un veritabil act de magie, pentru care dascălul trebuie să găsească mereu alte și alte soluții, născute din competență, din studiu, dar și dintr-o inepuizabilă creativitate. Și transdisciplinaritatea este un demers care își propune să răspundă la întrebări sau să rezolve probleme semnificative. Cunoștințe și competențe din diverse arii disciplinare sunt mobilizate pentru faptul că ele pot sprijini demersul de rezolvare a problemei sau efortul de a răspunde la întrebare. Elevul va găsi firul „magic” ce leagă cunoștințele între ele.

Metodele de interacțiune sporesc implicarea și motivarea elevilor, activitatea devenind mai de profunzime, conținuturile nu mai sunt oferite „de-a gata”, ci elevul participă la bucuria descoperirilor prin contactul cu ceilalți.

Metodele de interacțiune educațională înregistrează la capitolul efecte optimizarea comunicării, dar, concomitent, eficiența acestor metode depinde de existența unor astfel de structuri comunicaționale optime în clasa de elevi.

Comunicarea devine, atât pentru omul de la catedră, cât și pentru cel format, atât pentru profesionistul într-un domeniu, cât și pentru experiența de zi cu zi a fiecăruia dintre noi, mai mult decât un instrument pentru dezvoltarea eficienței personale și sociale, ea devine o nouă filosofie a existenței omului modern.

BIBLIOGRAFIE

Bernat, Simona-Elena- *Diversitatea în învățare și modalități de a răspunde acesteia prin predare, Școala reflexivă, vol. 2, 2005, Cluj-Napoca*

Cerghit, Ioan- *Metode de învățământ*, Ed. Polirom, 2006, București, p. 66, 153, 242, 258

Constandache, Mirela -*Curriculum pentru învățământul primar și preșcolar -teorie și practică* ,Editura Ex Ponto, 2008, Constanța,p.10, 11, 26, 146.

Constandache, Mirela-*Profesionalism și competență în cariera didactică*, Ed. Ex Ponto,2006,C-ța, p. 10

Iucu, Romița B- *Instruirea școlară-Perspective teoretice și aplicative*, Ed. Polirom, 2009, București,p. 135, 136, 180, 181, 183, 195

Pânișoară, Ion-Ovidiu- *Comunicarea eficientă*, Ed. Polirom, 2008, București, p. 325, 331, 335, 382

* * * *Didactica-Revistă de comunicări științifice*, nr. 5, p. 4 și 5;nr. 6,p. 4 și 5; nr. 7,p. 20 și 21; nr. 9,p. 18 și 19, anul 2009, Ed. Didactica Publishing House

* * * *Instruire diferențiată, Aplicații ale teoriei inteligențelor multiple. Ghid pentru formatori și cadre didactice-* Seria calitate în formare, M.E.C., 2001, București